

OSG Sevenwolden

Dyslexiebeleidskader

Juli 2019

SEVENWOLDEN
ONDERSTEUNENDE DIENST
Ds. Kingweg 10
Postbus 592
8440 AN Heerenveen
(0513) 657 385
info@sevenwolden.nl
www.sevenwolden.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Hoofdstuk 1	4
Dyslexie: aard en ernst van de problematiek	4
Problemen bij leerlingen met dyslexie	6
Hoofdstuk 3	9
Signalering	9
Hoofdstuk 4	11
Uitgangspunten bij de begeleiding van leerlingen met dyslexie	11
De begeleiding van de dyslectische leerling	14
Hoofdstuk 6	16
Mogelijke handelingstips voor leerlingen met dyslexie op OSG Sevenwolden	16
Hoofdstuk 7	19
Onderwijsprogrammering en Ontheffingen	19
Literatuur	21

Voorwoord

"OSG Sevenwolden draagt bij aan de opleiding, talentontwikkeling en de opvoeding van jongeren van 12 tot 18 jaar, gericht op hun toekomstperspectief in de wereld van morgen. We staan open voor alle leerlingen ongeacht hun sociale achtergrond, seksuele geaardheid, godsdienst of levensovertuiging.

Het motto van OSG Sevenwolden is: *"Zelfbewust en wereldwijd!"*

In het strategisch beleidsplan 2014 – 2020 zijn vier routes uitgezet om dit te bereiken, waarvan route 2 "Op weg naar Passend Onderwijs" is.

OSG Sevenwolden streeft voor elke leerling de best mogelijke ontwikkeling na. Hierbij willen we uitgaan van de mogelijkheden van de leerling en oog hebben voor de specifieke onderwijs- en /of begeleidingsbehoeften. De begeleiding van leerlingen met dyslexie is één van deze specifieke behoeften. Deze begeleiding behoort tot de basisondersteuning in het kader van de wet op Passend Onderwijs.

Voor u ligt het beleidskader dyslexie van OSG Sevenwolden. Het voorziet in de behoefte om de signalering en de begeleiding van dyslectische leerlingen op onze vestigingen zoveel mogelijk te stroomlijnen.

Dit kader volgt hierbij het 'Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs'. De afspraken over het beleid m.b.t. het uitvoeren van dyslexie-onderzoeken in het voortgezet onderwijs worden nagekomen. Dit zijn afspraken die gemaakt zijn met de basisscholen binnen het samenwerking in Heerenveen en de Fryske Marren en worden verwoord in het Plan van aanpak dyslexie (signalering en diagnostisering) in PO en VO in Friesland.

Het beleidskader Dyslexie van OSG Sevenwolden bevat diverse aanbevelingen, aanwijzingen en richtlijnen met betrekking tot de signalering en begeleiding van leerlingen met dyslexie. De ondersteuning van leerlingen met dyslexie is in wezen een continu proces dat door de maatschappelijke veranderingen steeds om aanpassingen vraagt. Daarnaast bevat het wettelijke bepalingen, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de ruimte die de wet de scholen biedt.

Daar onze leerlingen en docenten veelkleurig en veelzijdig zijn, blijft het mogelijk dat er per vestiging andere accenten worden gelegd.

Aagg Toering, coördinator Passend Onderwijs,
Luutske Dotinga, orthopedagoog-generalist.

Hoofdstuk 1

Dyslexie: aard en ernst van de problematiek

1.1 Wat is dyslexie?

Defenitie Stichting Dyslexie Nederland:

Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking¹

Dyslexie gaat niet over. Het probleem is blijvend. Dyslexie is niet te verhelpen: de leerling reageert niet of te weinig op didactische maatregelen en remediëren (didactische resistentie).

1.2 Symptomen

Het is niet altijd gemakkelijk dyslexie te herkennen; dyslexie komt in verschillende gradaties voor, van zwak tot zeer ernstig. Dyslexie wordt vastgesteld aan de hand van een aantal landelijk vastgestelde criteria die goed te herkennen en objectief waarneembaar zijn:

- technisch lezen is onvoldoende ontwikkeld, traag leestempo
- spellingsproblemen
- automatiseringsproblemen
- veel tijd nodig om informatie te verwerken, bepaalde leertaken kosten onevenredig veel tijd en energie
- moeite met het onthouden van losse op zichzelf staande gegevens (jaartallen, plaatsnamen, idioom)
- moeilijk twee dingen tegelijk kunnen doen (bijv. schrijven en luisteren)
- concentratieprobleem

Bij bovenstaande criteria moet worden opgemerkt, dat niet alle kenmerken voor alle dyslectische leerlingen gelden.

1.3 Leerstoornis

Dyslexie is een leerstoornis, met het karakter van een handicap. Je wordt met dyslexie geboren, in zeker 50% van de gevallen is het erfelijk en dus genetisch bepaald. Genoemde symptomen zijn dus niet zondermeer het gevolg van een beperkte intelligentie, onvoldoende motivatie of tekorten in de leeromgeving.

---

¹ Uit Vijfde herziene versie van de brochure Stichting Dyslexie Nederland.

1.4 Emotioneel probleem

Leerlingen met dyslexie kunnen hun kennis en vaardigheden niet ten volle laten zien door hun beperkte lees- en spellingvaardigheden. Dat levert spanningen en frustraties op. Een dyslectische leerling heeft daarom in veel gevallen ook een emotioneel probleem:

- faalangst
- moedeloosheid door onbegrip en gebrek aan erkenning
- overbelasting
- negatief denken als gevolg van voortdurend falen
- negatief zelfbeeld, ernstige twijfel aan eigen competentie
- demotivatie en vermijdingsgedrag

1.5 Dyslexie in het voortgezet onderwijs

Op het voortgezet onderwijs wordt er nogal wat van de leerling verwacht:

- hij/zij krijgt te maken met lange, ingewikkelde teksten
- de leerling volgt meerdere vreemde talen
- er wordt een redelijk verwerkingstempo verwacht
- om schoolboekteksten te begrijpen is nodig dat de leerling over voldoende leesvaardigheid beschikt
- de leerling krijgt les van veel verschillende docenten, met elk een andere aanpak
- er wordt een sterk beroep gedaan op schoolse taalvaardigheden
- de leerling krijgt te maken met veel huiswerk
- er is sprake van een scherpe toetspraktijk
- er is veel aandacht voor vaardigheden en strategisch leren, maar veel minder voor de problemen op het gebied van leesvaardigheid en spellingvaardigheid van de dyslectische leerling.

Voor bovenstaande taken geldt, dat ze voor dyslectische leerlingen vaak meer moeite opleveren dan voor niet-dyslectische leerlingen.

1.6 Wie mag het vaststellen

Onder de term GZ-psycholoog vallen alle psychologen en orthopedagogen, die bevoegd zijn de diagnose dyslexie te stellen en behandeling te geven. Daartoe is een academische graad in de klinische kinder- of jeugdpsychologie of orthopedagogiek vereist, alsmede een erkende bekwaamheidsregistratie in de psychodiagnostiek, minimaal op het niveau van de BIG registratie gezondheidszorg-psycholoog. De GZ-registratie van het NIP en de registratie orthopedagoog-generalist van de NVO voldoen hieraan.

Hoofdstuk 2

Problemen bij leerlingen met dyslexie

In dit hoofdstuk worden de problemen waarmee dyslectische leerlingen te maken kunnen krijgen, beschreven en toegelicht. Deze problemen doen zich niet bij elke leerling voor, en ook niet bij iedereen in dezelfde mate.

2.1 Leesproblemen

Veel dyslectische leerlingen hebben een leesprobleem. Het technisch lezen (het omzetten van tekens naar klanken) gaat te langzaam en onnauwkeurig. Onder technisch lezen verstaan we het verklanken van tekens in woorden.

Als een leerling minder dan 100 woorden per minuut leest, dan betekent dit dat hij alleen bezig is met het verklanken. Hij komt dan absoluut niet toe aan het begrijpen van de lesstof. Als hij de tekst nog eens een keer rustig mag lezen dan is het begrip er wel! Veel ouders lezen de lesstof aan hun kind vóór:

“Hij hoeft het maar één keer te horen en hij kent de les...”

Voldoende technische leesvaardigheid is voorwaarde voor de ontwikkeling van begrijpend en studerend lezen en vervolgens van vrijwel alles wat er in het onderwijs te leren valt.

2.2 Spellingsproblemen

Er is lang gedacht dat dyslectische leerlingen speciale spellingfouten maken. Inmiddels is duidelijk dat zij vooral veel fouten maken. De ene keer is het woord goed, de andere keer fout geschreven.

- De spelling is inconsequent, je kunt er geen peil op trekken
- Er is sprake van herhalingen, toevoegingen, weglatingen en omkeringen
- Spelling is fonetisch

De spelling is bij de meeste mensen geautomatiseerd. Je houdt het woord in je werkgeheugen even vast, terwijl je op dat moment in het permanente geheugen een spellingsregel of het juiste woordbeeld oproept. Dit proces kost bij dyslectische leerlingen veel tijd. Ook hier geldt dat de leerling moeilijk twee dingen tegelijk kan doen: snel, netjes en foutloos schrijven.

Bij het aanleren van de spelling in het Nederlands is er op de basisschool sprake van een zorgvuldige opbouw (klankzuiver, niet klankzuiver, regelwoorden, inprentwoorden etc.).

Bij het leren van de moderne vreemde talen ontbreekt die opbouw vaak. De leerling moet zelf maar zien hoe hij de spelling onder de knie krijgt. Door geheugenproblemen verloopt de inprenting van moeilijke woorden uiterst moeizaam. Daarnaast heeft de leerling geen oog voor analogieën: elk woord is voor hem weer nieuw en zo raakt het geheugen al snel overbelast.

2.3 Automatiseringsprobleem

Drie kenmerken van automatisering zijn:

- overbekende informatie wordt accuraat en snel verwerkt.
- die verwerking kost vrijwel geen aandacht en denkwerk meer.
- de omstandigheden zijn nauwelijks van invloed op de geautomatiseerde vaardigheden. Het produceren van taal is hier een voorbeeld van. Mensen met een normale taalontwikkeling kunnen na verloop van tijd automatisch lezen en schrijven. Voorbeeld: lezen gaat zo automatisch dat het je niet eens meer lukt om bij een film de ondertitels niet te lezen!

Bij dyslectische leerlingen is echter sprake van een automatiseringsprobleem: lezen en spellen verlopen moeizaam omdat de deelvaardigheden (coderen en decoderen) niet soepel en op elkaar afgestemd verlopen.

Dit automatiseringsprobleem beperkt zich niet tot het lezen, schrijven en spellen. Een slecht werkend werkgeheugen veroorzaakt problemen die het de leerling moeilijk maken bij alles wat er op school te leren valt!

2.4 Moeite met structureren en toepassen

Nieuwe leerstof wordt vaak geleerd als losse elementen. Daardoor ziet de leerling geen samenhang. Ook het overzien van grote hoeveelheden lesstof, en het herkennen van hoofd- en bijzaken geeft vaak problemen.

2.5 Moeizame auditieve waarneming

Leerlingen met dyslexie hebben vooral problemen bij leraren die de leerstof klassikaal aanbieden zonder visuele ondersteuning. Ze hebben moeite met het maken van aantekeningen: tegelijk luisteren en schrijven is heel lastig. Omdat ze het tempo niet bij kunnen houden, is de informatie in het aantekenschrift of werkboek vaak onvolledig en verbrokken.

Bij de moderne vreemde talen zien we de volgende problemen terugkomen:

- moeilijk verschillen horen tussen de klanken in woorden
- problemen met het uiteen rafelen van woorden en het samenvoegen van klanken of klankgroepen
- problemen hebben met de uitspraak of woorden verhaspelen. Door een fonetische uitspraak probeert de leerling vat te krijgen op de schrijfwijze
- problemen met articuleren: slordig of onduidelijk

2.6 Concentratieproblemen

Dyslectische leerlingen kunnen zich over het algemeen moeilijk concentreren. Dat is geen onwil, het heeft te maken met het zwakke werkgeheugen. In een drukke klas

ondervinden ze vaak veel hinder. In een rumoerige omgeving kost het ze veel moeite om instructies op te nemen.

2.7 Schrijfproblemen

Een slecht handschrift komt in sommige gevallen door een niet goed ontwikkelde fijne motoriek. Het schrijfwerk wordt soms onleesbaar, niet alleen voor de leerkracht, maar ook voor de leerling zelf. Dat heeft weer een ongunstige uitwerking op het toch al zwakke woordbeeld. De leerling ziet zijn eigen fouten niet meer. Slecht leesbare aantekeningen en werkboeken bemoeilijken het leren.

2.8 Wat verder voorkomt

Sommige dyslectische leerlingen houden moeite met het onderscheid tussen links en rechts. Anderen blijven moeite houden met klokkijken of het alfabet opzeggen. Soms ook is er sprake van zwak tijdsbesef, afspraken vergeten of moeite met plannen van grote taken.

Hoofdstuk 3 Signalering

3.1 Signalering in het basisonderwijs of op OSG Sevenwolden

We hanteren de volgende uitgangspunten:

- Ieder kind met dyslexie komt met een dyslexieverklaring van de basisschool.
- Het Masterplan dyslexie is leidend bij signalering en onderzoek, zie www.masterplandyslexie.nl

Er zijn hierop uitzonderingen mogelijk. Bijvoorbeeld bij een leerling met een hogere intelligentie en met hardnekkige problemen op het gebied van technisch lezen en/of spellen.

Voldoet de leerling niet aan de criteria en willen ouders toch onderzoek, dan wordt ouders geadviseerd om het onderzoek te laten verrichten door een externe praktijk.

3.2 Niet alle dyslectische leerlingen drijven in het basisonderwijs boven

De praktijk leert dat niet alle leerlingen met dyslexie in het basisonderwijs opvallen. Het is (nog) niet onderzocht wat hiervan de oorzaak is, maar uit de praktijk kunnen wel enkele oorzaken worden afgeleid.

- De cognitieve capaciteiten van een leerling beïnvloeden het oordeel van leerkrachten over problemen met lezen en spellen. Bij een leerling met wat zwakke cognitieve capaciteiten denken leerkrachten wat minder snel aan dyslexie. Bij een leerling met goede cognitieve capaciteiten blijft de ernst van lees- en spellingproblemen soms lang verborgen.
- Bij leerlingen met een anderstalige achtergrond beschouwen leerkrachten geregeld de lees- en spellingproblemen als onderdeel van anderstaligheid. Veel van deze leerlingen zijn echter in Nederland geboren en opgegroeid.

Een groep dyslectische leerlingen valt dus pas in het voortgezet onderwijs op.

3.3. Doel protocol dyslexie

In navolging van het Protocol Dyslexie in het VO, Masterplan dyslexie is het doel van dit kader eveneens om de volgende doelen te bereiken:

- Dyslectische leerlingen kunnen die opleiding volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.
- Ze kunnen omgaan met hun dyslexie.
- Ze vergroten hun functionele lees- en schrijfvaardigheid, zo nodig met hulpmiddelen.

Vier uitgangspunten zijn noodzakelijk om deze doelen te bereiken:

- de leerling staat centraal
- de ondersteuning vereist een geïntegreerde aanpak
- de ondersteuning vindt plaats gedurende de hele schoolloopbaan
- de ondersteuning gaat uit van wat werkt bij de leerling en wat een zo groot mogelijk effect heeft

Voor een nadere uitwerking van deze uitgangspunten verwijzen we naar het Protocol Dyslexie in het VO, Masterplan Dyslexie.

3.4 Signalering en diagnostiek

Bij signalering en diagnostiek van dyslectische leerlingen op OSG Sevenwolden wordt uitgegaan van de definitie van stichting Dyslexie Nederland. Dit is een procedure handelingsgerichte diagnostiek lees- en spellingsproblemen, die bestaat uit de volgende fasen:

- Screenings- en signaleringsfase
- Intakefase
- Strategiefase
- Onderzoeksfase
- Integratie- en indiceringfase
- Adviesfase

Hoofdstuk 4

Uitgangspunten bij de begeleiding van leerlingen met dyslexie

Uitgangspunt 1

Dyslectische leerlingen volgen het onderwijs waarvoor zij de capaciteiten hebben. Dit vraagt om goede pedagogisch en didactische maatregelen

Uitgangspunt 2

Dyslexiebegeleiding wordt geïntegreerd in het onderwijs.

Uitgangspunt 3

De school biedt aanpassingen, faciliteiten en dispensaties waarmee dyslectische leerlingen geholpen zijn.

Uitgangspunt 4

De dyslexiebegeleiding op school richt zich met name op:

- begrip en erkenning van het probleem
- het leren omgaan met de dyslexie
- studiebegeleiding
- het aanleren van leesstrategieën en studietechnieken
- het ontwikkelen van sterke kanten
- het geven van positieve feedback
- het bieden van aanpassingen, dispensaties en hulpmiddelen (ICT)

Uitgangspunt 5

De leerling heeft een duidelijke rol. De leerling is medeverantwoordelijk voor de begeleiding. Hij/zij is zich bewust van de hindernissen die hij/zij ondervindt en is bereid mee te denken bij het zoeken naar passende oplossingen. Hij/zij is extra gemotiveerd voor het vinden van oplossingen.

Uitgangspunt 6

Verantwoordelijkheden en niveaus van zorg zijn duidelijk omschreven en ondergebracht.

Verantwoordelijkheden en taken

a. De mentor

- signaleert
- biedt morele en emotionele ondersteuning
- heeft aandacht voor het verloop van de studie
- overlegt met dyslexie-expert
- bespreekt extra ondersteuningsbehoefte met de leerling
- bewaakt gemaakte afspraken
- zet de handelingsgerichte adviezen in Magister
- onderhoudt contacten met ouders en vakdocenten

b. De vakdocent

- signaleert
- is verantwoordelijk voor de begeleiding in de les
- houdt in de didactiek rekening met leerlingen met dyslexie op basis van de handelingsgerichte adviezen(kijkt daarvoor in magister)

c. De ondersteuningscoördinator

- signaleert
- verzamelt en analyseert
- interpreteert samen met de orthopedagoog
- coördineert en monitort het traject

d. De dyslexie-expert

- signaleert
- is de vertrouwenspersoon bij wie de leerling met dyslexie terecht kan als er vragen zijn
- stelt zichzelf tot doel om de zelfstandigheid van de leerling te vergroten door de leerling zelf te laten nadenken over de hulp die hij/zij nodig heeft (leren formuleren van de hulpvraag)
- organiseert jaarlijks een informatieavond voor ouders
- helpt de leerling zijn probleemoplossend vermogen te versterken
- adviseert mentoren en vakleerkrachten
- adviseert de leerling/ouders over aanpassingen, dispensaties, faciliteiten en technische hulpmiddelen
- neemt het vooronderzoek af
- zorgt voor afstemming met ouders/leerling en school.
- De expertgroep gezamenlijk is verantwoordelijk voor de uitvoering van het dyslexiebeleid

**e. De voorzitter van de expertgroep / orthopedagoog /portefeuillehouder
Passend Onderwijs**

- is verantwoordelijk voor het dyslexiebeleid
- adviseert dyslexie experts, mentoren en vakleerkrachten

f. Taken dyslexie expertgroep

- Afstemming bereiken tussen locaties van OSG Sevenwolden op het gebied van dyslexie en andere lees- en/of spellingsproblemen
- Kennisbevordering op het gebied van dyslexie en andere lees- en/of spellingsproblemen
- Uitwisseling van casuïstiek en werkprocessen van eigen locatie
- Actualiseren en ontwikkelen van beleid op het gebied van dyslexie en andere lees- en/of spellingsproblemen

Hoofdstuk 5

De begeleiding van de dyslectische leerling

5.1 Grondhouding

Fundamenteel in de omgang met dyslectische leerlingen is de acceptatie van hun probleem. Herkenning en erkenning zijn de sleutelwoorden. Wanneer een docent dyslexie serieus neemt, geeft dat de leerling een stuk rust en vertrouwen.

5.2 Heb oog voor het leerproces van de leerling

Het is van groot belang dat de docent oog heeft voor de mogelijkheden van de leerling. Het is belangrijk om te achterhalen hoe de leerling leert, en hoe de docent daar zo goed mogelijk in kan participeren of waar de leerling bijsturing nodig heeft. Ga altijd uit van de goede wil van de leerling en beloon diens inzet.

5.3 Heb oog voor de gevoelens en gedachten achter het leerproces

Dyslexie kan leiden tot emotionele problemen als faalangst of minderwaardigheidsgevoelens. Als er veel negatieve ervaringen zijn opgedaan in het verleden, kan een leerling ongemotiveerd overkomen. Soms gaat de leerling er in principe van uit iets niet te kunnen. Heb hier oog voor en probeer kleine succeservaringen af te dwingen door taken aan te passen.

5.4 Heb oog voor wat goed gaat

De leerling mag het geloof in eigen kunnen niet verliezen. Blijf niet in het probleem hangen, maar benadruk wat goed gaat. Appelleer aan de kwaliteiten van de leerling, en ga samen op zoek naar oplossingen en aanpassingen. Prijs de leerling voor zijn/haar doorzettingsvermogen en voor de manier waarop hulp is gevraagd. Beschouw eventuele fouten als essentieel onderdeel van het leerproces. Waardeer de vraag om ondersteuning als positieve eigenschap. Vergelijk de leerling niet met klasgenoten.

5.5 Bied inzicht

Dyslectische leerlingen hebben vaak een onevenwichtig prestatie profiel: deels goede en deels slechte resultaten. Vaak hebben ze uitstekende resultaten voor exacte vakken, praktijkvakken of creatieve vakken. Ook binnen de talen zijn er soms onderdelen waarop ze goed scoren. Geloof in eigen kunnen werkt stimulerend. Een reëel zelfbeeld stelt de leerling in staat om zwakke kanten te compenseren met sterke kanten. Reëel betekent ook: het accepteren van matig resultaat op het gebied van lezen en spellen ondanks veel inspanning.

5.6 [Ontzie de leerling niet](#)

Een dyslectische leerling heeft blijvende stimulatie nodig. Afhaken ligt op de loer. De leerling moet blijvende inspanning leveren en zich compenserende strategieën eigen maken. Dyslexie mag niet bij voorbaat een excuus zijn. Faciliteiten en aanpassingen moeten worden aangeboden op momenten waarop en in situaties waarin deze nodig zijn. Alleen wanneer een leerling actief met zijn belemmeringen omgaat, kan hij/zij ermee leren omgaan.

5.7 [Heeft bij de start meer aansturing en informatie nodig](#)

Een brugklasleerling met dyslexie heeft nog veel hulp nodig. Van een bovenbouw leerling mag meer eigen initiatief worden verwacht. De begeleiding dient continu te zijn, en afgestemd op de fase waarin de leerling zich bevindt. Maak daarom afspraken met de leerling en geef hem/haar verantwoordelijkheid. Kom zelf afspraken en toezeggingen na en reageer voorspelbaar en consequent.

Hoofdstuk 6

Mogelijke handelingstips voor leerlingen met dyslexie op OSG Sevenwolden

6.1 Aanpassing/vermindering schrijftaken

- Zet huiswerk tijdig op het bord: eerst laten opschrijven, dan toelichten en uitleggen
- Bied de gelegenheid om schriftelijk werk mondeling toe te lichten
- Minimaliseer overschrijfwerk
- Laat dyslectische leerlingen in het werkboek schrijven
- Sta gebruik van computer of laptop toe

6.2 Aanpassing/vermindering van leestaken

- Lees de lesstof tijdens de les zoveel mogelijk voor of licht het mondeling toe
- Geef meer leestijd
- Geef geen leesbeurt in de klas
- M.b.t. leeslijst of leesdossier:
  - pas evt. het niveau van boeken of artikelen aan
  - pas de hoeveelheid boeken of artikelen aan
  - bied hulp bij het kiezen van geschikte boeken
  - laat samen met medeleerlingen hetzelfde boek lezen
- Maak gebruik van taalspraak-programma Sprint /Kurzweil
- Maak gebruik van ingesproken studieboeken (via Dedicon)

6.3 Toetsen

- Zorg voor rustige werkomgeving
- Geef meer tijd
- Overhoor regelmatig kleine hoeveelheden leerstof (minder belastend, meer kansen om cijfers te halen en te compenseren)
- Toetsen voor(laten)lezen
- Controleer tijdens het proefwerk of de leerling zich kan redden
- Licht vragen en opdrachten mondeling toe
- Zorg voor overzichtelijke lay-out van de toetsopgaven: eventueel uitvergroten
- Accepteer alternatieve antwoorden: tekening, woordspin, schema etc.
- Beperk meerkeuze vragen; deze zijn moeilijk, omdat een dyslectische leerling heel moeilijk kleine verschillen en nuances waarneemt
- Varieer in toetsvorm: presentatie, werkstuk, poster etc.
- Sta het gebruik van reminders, regelkaarten enz. toe (grammaticaregels, spellingregels, formules enz.)

6.4 Beoordeling

- Beoordeel het werk op de inhoud

- Reken herhalingsfouten niet mee
- Laat de kwaliteit van het schriftelijk taalgebruik de beoordeling niet negatief beïnvloeden
- Een slecht handschrift mag de beoordeling niet ongunstig beïnvloeden
- Beoordeel fouten in de "oude leerstof" minder zwaar
- Corrigeer het werk in aanwezigheid van de leerling of vraag een toelichting
- Beoordeel de leerling met name op wat hij wel kan
- Heb oog voor de uitwerking van een teleurstellend resultaat op de emoties en de gedachten van de leerling. Blijf bemoedigen!
- Onvoldoende gemaakte proefwerken doorspreken en gerichte adviezen geven, zodat de leerling ervan kan leren

6.5 Studievaardigheden, leerproces en leertaken

- Deel leertaken op
- Leer strategieën aan bij feiten leren: spreiden, herhalen, ezelsbruggetjes, betekenisvolle context, inprenttechnieken aanwenden
- Besteed aandacht aan leesstrategieën
- Geef leerstof tijdig op: zo wordt spreiding en herhaling mogelijk
- Bied waar nodig hulp bij het plannen
- Bied waar nodig hulp bij het maken van schema's en samenvattingen
- Laat de leerling samenwerken met leerlingen die geen taalprobleem hebben

6.6 Talen

- Stel een grens aan het verlies van punten door spellingsfouten
- Geef een apart spellingscijfer
- Reken herhalingsfouten niet mee
- Reken fonetische spelling goed
- Reken de spelling alleen in bepaalde onderdelen mee
- Overhoor vaker mondeling
- Doseer de hoeveelheid bij het leren van idioom en verdeel de hoeveelheid in kleinere delen
- Sta waar mogelijk het gebruik van woordenboek toe
- M.b.t. grammatica: sta het gebruik van regelkaarten met voorbeelden toe, stimuleer de leerling om zelf reminders te maken, geef eens een open-boek proefwerk
- Stimuleer het gebruik van tekst naar spraakprogramma's

6.7 Examens

- Bied de mogelijkheid om examens te maken met auditieve ondersteuning
- Bied de mogelijkheid om examens te maken op de computer (bij slecht handschrift)
- Geef extra tijd

- Bied een rustige omgeving
- Zorg dat de examenfaciliteiten zijn opgenomen in de dyslexie-verklaring.**
Ouders zijn hier verantwoordelijk voor een actuele dyslexieverklaring
- Aanpassingen zijn in de onderbouw ruimer dan in de bovenbouw. Leerlingen moeten zich hier bewust van worden tijdens hun schoolloopbaan op OSG Sevenwolden.

Hoofdstuk 7

Onderwijsprogrammering en Ontheffingen

7.1 VMBO

7.1.1 Onderbouw

In de kaderberoepsgerichte en theoretische leerweg is het volgen van Frans of Duits verplicht. Voor deze vakken zijn geen kerndoelen vastgelegd. De school heeft daardoor de vrijheid het programma naar eigen inzicht aan te bieden. Wanneer beide talen zijn geprogrammeerd, kan de school er voor kiezen aan dyslectische leerlingen één van de twee aan te bieden. Het past in de visie van Sevenwolden het programma dusdanig in te richten, dat de tweede moderne taal voor dyslectische leerlingen geen belemmering mag vormen om door te stromen naar leerjaar drie.

In de basisberoepsgerichte leerweg is het volgen van een tweede moderne taal niet verplicht.

7.1.2 Bovenbouw

Omdat er geen wettelijke verplichtingen zijn t.a.v. een tweede of derde moderne vreemde taal zijn er geen ontheffingen nodig of mogelijk.

7.2 Havo/VWO

7.2.1. Onderbouw

In de eerste drie leerjaren van Havo/VWO zijn drie moderne vreemde talen verplicht. Doorgaans worden, naast Engels, Frans en Duits aangeboden. Omdat er voor Frans en Duits geen kerndoelen zijn vastgelegd, heeft de school de vrijheid het programma naar eigen inzicht aan te bieden. Het past in de visie van Sevenwolden de programma's dusdanig in te richten dat de tweede en derde moderne vreemde taal geen belemmering vormen om door te stromen naar leerjaar 4.

7.2.2 Bovenbouw

Havo: Het ligt niet voor de hand dat dyslectische leerlingen een profiel kiezen waarin het volgen van een tweede en/of derde moderne vreemde taal verplicht is. Er zijn daarom in de wet geen ontheffingsmogelijkheden.

VWO: In alle profielen is een tweede moderne vreemde taal verplicht. Het ligt niet voor de hand dat dyslectische leerlingen kiezen voor een profiel met een derde moderne vreemde taal. Voor de leerlingen op het gymnasium geldt de verplichting voor Grieks of Latijn. Voor de leerlingen op het atheneum is het mogelijk onder voorwaarden een ontheffing te vragen voor de tweede moderne taal. In het inrichtingsbesluit WVO (wet op het voortgezet onderwijs) is daarover het volgende opgenomen:

Art. 26 e

4. Het bevoegd gezag van een atheneum kan een leerling ontheffing verlenen van het volgen van onderwijs in de taal genoemd in [artikel 26b, eerste lid, onder c](#), in de volgende gevallen:

- de leerling heeft een stoornis die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke stoornis die effect heeft op taal;
- de leerling heeft een andere moedertaal dan de Nederlandse taal of de Friese taal;
- de leerling volgt onderwijs in het profiel natuur en techniek of het profiel natuur en gezondheid en het onderwijs in de taal verhindert naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding.

5. Bij toepassing van het vierde lid, wordt de taal vervangen door een van de vakken of programmaonderdelen, genoemd in [artikel 26b, derde tot en met zesde lid, of in het zevende lid, onder c of d](#), met een normatieve studielast van tenminste 440 uren, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze als zodanig aanbiedt. (wetten.overheid.nl, 2014)

Passend in de visie van Sevenwolden hanteren we als uitgangspunt dat dyslexie geen belemmering vormt voor het behalen van het passende diploma. Aanvragen voor ontheffing met gebruikmaking van de wettelijke kaders worden gaande de schoolcarriere gedaan en gehonoreerd.

Literatuur

- Blomert, L. (2006). Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling 2006. Zorgverzekeringen: CVZ project nr. 608/001/2005.
- Henneman, K. Kleijnen, R. & Smits, A. (2004a). Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs. Deel I. Achtergronden, beleid en implementatie. 's Hertogenbosch: KPC Groep.
- Henneman, K. Kleijnen, R. & Smits, A. (2004b). Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs. Deel II. Signalering, diagnose en begeleiding. 's Hertogenbosch: KPC Groep.
- Henneman, K., Bekebrede, J., Cox, A. & de Krosse, H. (2013). Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs. Handreiking voor directie, middenmanagement en docenten. 's Hertogenbosch: KPC Groep.
- Kleijnen, R., Steenbeek-Planting, E. & Verhoeven, L. (2008). Toetsen en interventies bij Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs Nederlands en de Moderne Vreemde Talen. Nijmegen: Expertise Centrum Nederlands.
- NVO, Nederlandse Vereniging van Pedagogogen en Onderwijskundigen (2009). Beroepscode NVO. Utrecht: NVO.
- Pameijer, N.K. & Van Beukering, J.T.E. (2006). Handelingsgerichte diagnostiek: een praktijkmodel voor advisering bij onderwijs- en opvoedingsproblemen. Leuven/Culemborg: Acco.
- Stichting Dyslexie Nederland (2016). Dyslexie. Diagnose en behandeling van dyslexie. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland. Vijfde herziene versie. (zie voor een digitale versie: www.stichtingdyslexienederland.nl)
- Van den Bos, K.P., Lutje Spelberg, H.C., Scheepstra, A.J.M. & De Vries, J. (1994). De Klepel. Vorm A en B. Een test voor de leesvaardigheid van pseudowoorden. Verantwoording, handleiding, diagnostiek en behandeling. Nijmegen: Berkhout.
- (2014). Opgehaald van wetten.overheid.nl:
http://wetten.overheid.nl/BWBR0005946/geldigheidsdatum_16-12-2014#HoofdstukIII_3_Artikel26e
- Popping, R. (2014). *Van voldoende naar goed in een hogere versnelling, strategisch beleidsplan 2014-2018*. Heerenveen: OSG Sevenwolden.